

משמע שאין מכסים. ונראה שתלוי הדבר בטעמי האמוראים כאן; לרוב מכסים שהרי חיובו לכסות הוא ודאי והריהו מוכן לודאי, אבל לטעם של חשש התרת חלבו [שכן פסק הרמב"ם] אין לכסות, שלא יאמרו חיה גמורה היא (עפ"י אבי עזרי בכורים ט,ה, וכן צדד הנצי"ב כאן. וע"ע בחולין עט-פ). ויש סוברים גם בדעת הרמב"ם שאם אמו מין חיה מכסים דמו ביו"ט (ע' ים של שלמה חולין עט, הובא בט"ז יו"ד כח סק"ד. וע"ע מרכבת המשנה וחדושי הגר"ח הל' שחיטה יב).

ד. תני רבי זירא (ברי"ף וברא"ש: חייא): לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמם זה בזה – אסור לכסותו ביום טוב. אמר רבי יוסי בר יאסיניאה, לא שנו אלא שאין יכול לכסותו בדקירה אחת (שנמצא טורח לכסות דם בהמה שאינו מצוה (רש"י). ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשב-ואל-תעשה. (תוס'), ועוד הלא אפשר לכסות לערב. רשב"א, ועתור"ד מהדורה חדשה; קוב"ש), אבל יכול לכסותו בדקירה אחת – מותר (ואין גוזרים אטו שתי דקירות).
יש אומרים שאם נתערבו הדמים – יכסה בדקירה אחת אפילו לא יתכסה כולו, כי להלכה מקיים המצוה במקצת הדם והרי בדקירה אחת קיים המצוה בודאי, ורק כאשר הדמים מופרדים ואינו יודע איזה של חיה ואיזה של בהמה, לא יכסה כלל (ע' שער המלך יו"ט ג,ב).

דפים ח – ט

יט. א. שחט צפור מערב יום טוב – מהו לכסות דמה ביום טוב?

ב. גלגל עיסה מערב יום טוב – מהו להפריש ממנה חלתה ביום טוב?

א. אמר רבה: שחט צפור מערב יום טוב – אין מכסים אותו ביום טוב (שהיה לו לכסות מערב יום טוב, ואין כאן מניעת שמחת יו"ט אם לא יכסה).

רבנו חננאל כתב כאן 'אם פשע' ולא כיסה מאתמול. וצריך עיון אם בדוקא נקט כן ואם לא פשע – מכסה ביום טוב (עפ"י שער הציון תצה, קכו. [וצדד שם שמא סובר ר"ח שהכיסוי מעכב האכילה, ואולם בראב"ן מפורש להפך ואעפ"כ כתב גם הוא 'אם פשע']. וע"ע מנחת שלמה ח"ב מ,ג). ובספר חדושים ובאורים כתב שאפילו היה אנוס מלכסותו, כגון שבת שלפני יו"ט ושחט לחולה – אין לכסות ביו"ט.

ב. אמר רבה (/ רב. ערא"ש): גלגל עיסה מעיו"ט – מפריש ממנה חלה ביום טוב (רש"י: כשם שמותר לגלגלה ולהפריש חלתה ביום טוב ואינה בכלל איסור הגבהת תרומות ומעשרות ביו"ט כדלהלן לו). ואבוה דשמואל אמר: אין מפריש ממנה חלתה ביום טוב (שלא התירו אלא בעיסה שנתגלגלה ביו"ט), ואפילו בחלת חו"ל שהפרשתה אינה מעכבת האכילה (כדברי שמואל), מ"מ היא בכלל איסור הגבהת תרומות ומעשרות ביו"ט.
א. הרו"ה הראב"ד הרא"ש והמאירי מפרשים מחלוקתם רק בחלת חו"ל, אבל בחלת ארץ ישראל אף לרבה אסור להפריש ביום טוב.

ואילו התוס' והרמב"ן חולקים וסוברים שרבה מתיר אף בחלת ארץ ישראל [שהואיל ורוב העיסות אינן טבולות מאתמול – התירו את כולם משום שמחת יום טוב, דלא פלוג רבנן. ערמב"ן], אלא שהתוס' והרשב"א כתבו על פי הירושלמי שמדובר רק כשגמר הלישה היה ביום טוב, שאעפ"י שיכול היה להפריש משעת הגלגול קודם גמר הלישה, הואיל והדרך להפריש בגמר הלישה מפריש ביו"ט, אבל גמר הלישה מערב יום טוב אסור להפריש ביום טוב.

- יש סוברים שבעיסה טמאה מודה אבוא דשמואל להתיר להפריש ביו"ט כאשר נגמרה הלישה ביו"ט, כי בטמאה עיקר חיוב ההפרשה הוא אחר גמר הלישה (רשב"א עפ"י הירושלמי).
- ב. הרי"ף והרי"ד פסקו לאסור. ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א (ולדבריו גם דעת רבא כאבוא דשמואל, וכן נקטה הסוגיא דלהלן יב: – ע"ש בחדושי). ואפילו שכח ולא הפריש מבערב אין התר (שו"ת מהרי"ל סט). ורש"י הורה לאיסור גם כשאוכל כל הפת ומשייר בה כדי חלה ומפרישה באחרונה (ערא"ש). ודוקא כשמשיר בכדי חלה בלבד, שהרי זה כהפרשה, אבל אם משיר מעט יותר – מותר, ומפריש למחר (פוסקים או"ח תקו, ג).
- ואילו הרו"ה והראב"ד והרי"א פסקו להתיר ולהפריש בחלת חו"ל, כרבה. וכן דעת רבנו ברוך בעל התרומות (פד) וראב"ן. וכן דעת התוס' להתיר ואפילו בארץ ישראל, אלא שנקטו התוס' עפ"י הירושלמי שדוקא אם גמר הלישה ביו"ט מותר, כנ"ל.
- ג. בארץ ישראל, לדעת האוסרים להפריש ביו"ט, יש לו תקנה על ידי שילוש עיסה נוספת שתחייב בחלה ויפריש ממנה על עצמה ועל העיסה שנילושה אתמול (עפ"י תוס' וש"פ). יש סוברים שצריך שיהא בעיסה החדשה כדי שיעור חיוב חלה (עפ"י מחצית השקל ופרי מגדים ויד אפרים). ויש אומרים אפילו אין בה כדי שיעור, יכול לצרפה לעיסה שמאתמול והרי גם היא מתחייבת בחלה ומפריש ממנה על הכל (עפ"י שו"ע הגר"ז, חמד משה ומקור חיים – מובא במשנ"ב תקן סקכ"ו. ובשעה"צ כתב שבשעת הדחק יש לסמוך על המקלים. ומדבר שם בחו"ל ומצרף דעת הפוסקים שמותר להפריש חלת חו"ל ביו"ט. וצ"ע אם יש להקל אף בחלת ארץ ישראל אם גמר לישתה היום, לצרף דעת התוס'). ואף אם גמר ללוש מאתמול, כשאין לו ללוש עיסה גדולה שמא יש להקל משום ספקא דרבנן. דיני חלת חו"ל וקולותיה – בבכורות כו.

דף ט

- כ. א. מהו להוליך סולם משובך לשובך ביום טוב או מחלון לחלון? מהו להטותו, להחזירו ולדדו? ב. האם כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין, אסור אפילו בחדרי חדרים, אם לאו?

א. לפי תנא דמתניתין בית שמאי אומרים: אין מוליכים את הסולם משובך לשובך, שהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך והריהו עושה מלאכה ביום טוב (רב חנן בר אמי), אבל מטהו מחלון לחלון. ובית הלל מתירים. מבואר בגמרא שלדברי רב שכל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, אין חילוק בין רשות הרבים לרשות היחיד, אבל ישנם תנאים שאינם סוברים כן ולשיטתם אמר רב חנן בר אמי לפי לשון אחת שברשות היחיד מותר להוליך סולם אף לבית שמאי, לא נחלקו אלא ברשות הרבים. וללשון אחרת אמר: לא התירו בית הלל אלא ברשות היחיד אבל ברה"ר אסור לדברי הכל. רבי שמעון בן אלעזר בברייתא חולק על תנא דמתניתין ואומר מודים בית שמאי ובית הלל ש מוליכים את הסולם משובך לשובך (משום שמחת יום טוב), לא נחלקו אלא להחזירו, שביט שמאי אוסרים ובית הלל מתירים.

אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים בסולם של שובך אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור. והורה רבי חייא לבניו (כפי לשון אחת) שרבי יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי תנא קמא. ואילו בניו היו סבורים שר' יהודה לחלוק בא, ולתנא קמא אין חילוק בין סולם של שובך לסולם של עליה.

רבי דוסא אומר: מטהו מחלון לחלון. אחרים אומרים משום ר' דוסא: אף מדדים בו. ופירש רבי חייא [שלא כסברת בניו, ללשון אחת] שרבי דוסא דיבר על סולם של שובך שתנא קמא התיר להוליכו ורבי דוסא אסר.

א. מדברי הרי"ף משמע שאין חילוק בין רשות הרבים לרשות היחיד; בשניהם מותר כבית הלל, וכן הביא הרא"ש בשם הגאונים. וכן דעת הרשב"א ועוד. וכן נפסק בשלחן ערוך (תק"ח). ואילו הרי"ה פסק כלשנא בתרא דרב חנן וכבית הלל דמתניתין, שברשות הרבים אסור להוליד סולם משובך לשובך וברשות היחיד מותר. וגם הרמב"ם (יו"ט ה, ד) חילק בין רה"ר לרה"י אך מטעם אחר (וכ"כ הרי"ן בדעת רב נסים גאון).

והתוס' כתבו לשמוע מהסוגיא שהלכה כרבי דוסא לאסור הולכת סולם משובך לשובך, ולפי זה נסתפקו לאסור לטלטל ביום טוב אפילו סולם של בית בתוך הבית [אבל בשבת מותר, כי אי אפשר להוציא החוצה הלכך לא גזרו]. ולפי תירוץ אחר כתבו לחלק בין סולמות קטנים המצויים בבתי שמותר, לסולמות גדולים שעליהם דנו בסוגיא [ולפי"ז יתכן שסולמות אלו אסורים אף בשבת. ע' יש"ש] [ע"ע ב"י או"ח תק"ח; שער המלך שבת כו, ז]. ובמשנה ברורה (תק"ח סק"ח) הכריע שסולמות המיוחדים לשימוש הבתים, יש להקל ברשות היחיד לטלטלם, וברשות הרבים נכון להחמיר לכתחילה.

ב. לעלות על סולם ללא טלטול ממקום למקום – מותר (ראב"ן; הגר"ז, מובא במשנ"ב תק"ג סק"ט). ג. דברי רבי יהודה הובאו להלכה ברי"ף, לחלק בין סולם של שובך לסולם של עליה. וכן פסק הרא"ש. וכן כתבו הרי"ה הראב"ן הרי"א והמגיד – משנה (יו"ט ה, ד), שאף היטוי סולם של עליה מחלון לחלון אסור [ברה"ר (ע' ריא"ז, תוס' עירובין עז:)], ולכמה דעות אף ברה"י, כנ"ל (ע' במאירי שתלה זאת בשתי הלשונות, אם להלכה מחלקים בין רה"ר לרה"י). וכן הסכמת הפוסקים (ע' תק"ח, ד) לאסור אף ברה"י. וכן אסור מקן לקן באותו שובך (משנ"ב). ומשמע מלשון השו"ע שאסור בכל טלטול, אך הגר"א מצדד שאינו אסור אלא להולכה או הטיה לשימוש מסויים (מובא במשנ"ב שם. ובשעה"צ נשאר ב'צ"ע). ולכאורה אף להגר"א הריהו כשאר כלי שמלאכתו לאיסור, שהרי אסור להשתמש בו מלבד לעלות עליו במקומו).

ב. אמר רב יהודה אמר רב: כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור. ואמרו בגמרא שמחלוקת תנאים בדבר, שכן שנו בברייתא שוטח אדם בחמה בגדים שנרטבו אבל לא כנגד העם. רבי אליעזר ורבי שמעון אוסרים.

א. רב נסים גאון הרי"ה והרי"א וספר התרומה פוסקים שאין הלכה כרב (וכן נטה הריטב"א בשבת שם, וע"ש בחדושי הרי"ן). ואילו דעת הרי"ף הרמב"ם הרי"י מבעלי התוס' הרא"ש הסמ"ג הרי"ד הרמב"ן והרי"ן שהלכה כרב. וכן פסק בשלחן ערוך (שא, מה).

וכל זה בדבר שנעשה באופן שניתן לראותו, אבל בכגון דבר שמוסתר בגוף האדם או בבגדיו, אין זה שייך לכלל האמור ויש מקומות שלא גזרו (עפ"י תוס' שבת סב. [ולכאורה אין במשמע כן בתור"פ וברשב"א להלן טו:]). וע"ע: שער המלך הלכות יום טוב, דף כט ע"ד; חדושי רעק"א או"ח י, ח).

ב. כתבו התוס' (כתובות ס) והרא"ש: לא אסרו אפילו בחדרי חדרים אלא בדברים שיחשדוהו הרואים באיסור תורה, אבל בחשד על איסור דרבנן, לא החמירו לאסור כי אם בפרהסיא. והובא זאת בפוסקים (משנ"ב שא"ק קסה ובאה"ל שם). ויש פוסקים החולקים על חילוק זה (ע' בשו"ת מהר"י אסאד או"ח נו. וע"ע: העמק שאלה, השמטות לשאלתא מב, י; מאור ישראל שבת סה; אגרות משה או"ח ח"ב סוס"י ז).

דיני שטיחת בגדים בשבת לייבשם, נתבארו בשבת קמו.

דפים ט – י

כא. האם גבי שמחת יום טוב בית הלל לקולא ובית שמאי לחומרא או להפך?

בגמרא הקשו סתירות בשיטות בית שמאי ובית הלל גבי שמחת יום טוב, שלענין שחיטת חיה ועוף כשאינן עפר מזומן בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא ואילו בשאר משניות בפרקנו נראה להפך, ואמר רבי יוחנן 'מוחלפת השיטה'. ודחו דבריו וישבו בענין שלא תהא סתירה, שבכל מקום ומקום יש סברה מיוחדת לכאן ולכאן.

לפירוש רבנו תם למסקנא לעולם בית שמאי לחומרא ובית הלל לקולא, ולענין כיסוי הדם מהפכים שיטות בית שמאי ובית הלל מהגרסה השנויה במשנתנו.

ואולם מדברי רי"ף משמע שלפי האמת אין צורך להחליף שיטתם בשום אחד מהמקומות (עפ"י ר"ן להלן).

דף י

כב. א. באלו אופנים מותר ליטול ביום טוב גוזלות מן השובך לאכילה?

ב. זימן גוזלות מבעוד יום ומצא גוזלות במצב שונה ואין ידוע אם אלו הם אותם שזימן, מה הדין באופנים השונים?

א. הגוזלות שבשובך מוקצות הן הלכך לא יטלם ביום טוב עד שזימן מבעוד יום –

בית שמאי אומרים: לא יטול עד שינענע. ובית הלל אומרים: עומד ואומר זה וזה אני נוטל. אמר רבי חנן בר אמי: מחלוקת בבריכה ראשונה (שהדרך להשאירה בשובך ולא ליטלה), שבית שמאי גוזרים שמא לאחר שימשמש בהם יימלך מליטלם ונמצא מטלטל ביום טוב דבר שאינו ראוי לו, ובית הלל אינם גוזרים, אבל בבריכה שניה דברי הכל אין צריך לנענע אלא עומד ואומר זה וזה אני נוטל.

בירושלמי (ה"ד) פירשו בטעם בית שמאי: חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים שצריך לו הכנה במעשה. ומשמע שם שמדובר בכל הבריכות, שלא כתלמודנו.

גם לבית הלל אין די שיאמר 'מכאן אני נוטל' אלא צריך לייחד עופות מסוימים – אם משום שאינם סוברים 'ברירה' (רבה ור' אושעיא), או אף אם יש ברירה, חוששים שאם לא סיים מערב יום טוב, שמא לאחר שימשמש ימצאם כחוששים או שמנים ממה שרצה ונמצא מטלטל בכדי, או שמא יימצאו כולם כחוששים ויימנע משמחת יום טוב – לכך מזקיקים אותו לברר מבעוד יום עופות מסוימים ואינו סומך אלא עליהם.

א. אין צריך שזימן בפיו דוקא, אלא כל שמברר ומסכים בלבו על גוזלים מסוימים – די. ואף על פי שעומד מרחוק (כמו שכתב רש"י), צריך שיהא לו סימן או טביעות עין גמורה איזה זימן כדי שלא יחליף באחרים (עפ"י שו"ע הגר"ז תצו, מובא במשנ"ב ובשעה"צ סעיף י').

ב. עופות הפורחים [באופן שאינו מגיעם בשחיה אחת], אסור ליטלן מן השובך ביום טוב משום צידה (ראשונים עפ"י להלן כד).

ג. דוקא יוני שובך צריך לזמן כפי צרכו, ואם הזמין יותר – אין זו הכנה, אבל תרנגולות שבביתו העומדות לאכילה [וכן שאר עופות שברשות האדם כגון אווזים ויוני הרדיסאות. כדלהלן בה] – אינם צריכים הזמנה ויכול לברור ביו"ט איזה שירצה ומותרים כולם בטלטול (אור זרוע ועוד). ואף ביונים, אם ספק לו שמא יצטרך לכולם וזימנם, הרשות בידו ליטול את כולם או אחד מהם (רשב"א, וכע"ז כתב רבנו ירוחם ועוד, והביאו הרמ"א תצו, יא).